

„FELVIDÉKI SZELLEM”

Írta: FABRY ZOLTÁN

Volt egy hitünk, volt egy álmunk: a szlovenszkói magyar szellemiség lesz az az archimedesi pont, mely kiforgatja sarkaiból az eddig volt tespedt, konok, elmeszesedett magyar életet. Számkivetett magyarok voltunk, de új érintkező pontok, veszélyben, de haszonnal élők. Mászt láttunk és többet tudtunk, új hangokra füllellettünk és lemérhettük eddig volt igéinket. Léghuzatban álltunk, átestünk gyerekbetegségeken, de megálltunk férfitalpakon. Szlovenszkóiak lettünk, elkülönült elkülönítettek, mások, új magyarok. Mi előbb gyerekes hittel, később teljes tudatossággal csak egyet éreztünk: misszióink igényét, jogát és kötelességét. Hitünk csökönyösen, áskálódások, félreértések és gunyolódások ellenére. Hitünk eredmény nélkül, mert hiába volt husz év, nem tudtuk magunkat úgy megmutatni, hogy látva lássanak. Mohók lettünk és türelmetlenek, szétforgácsolódott mindent-próbálók. Az új-ság egyenetlensége hatott bennünk, hol dajkáltuk, hol riogattuk, hol meg áldottuk és átkoztuk másságunkat. Európa volt a hazánk, szegénynemzet a szerelmünk, népképviselő a mértékünk és emberség a magyarságunk. Csak az volt és lett magyar, ami emberséges volt és nem megfordítva. A szlovenszkói magyar szellemiség varázsszava és elcsépelet frázisa, igazolása és elmarasztalója így lett a *vox humana*. Ez az elvontság lett a szlovenszkói élmény legigazabb valósága és legfőbb igazolványa. Egy intuitív módon apriori eredővé sugalmazott előjegy. Az eredővé lényegült előjegy a tartalom egyöntetűségét, megbonthatatlanágát mutatja. Amikor Szlovenszkóba csöppentünk, a világháború poklának, az embertelenségnek voltunk áldozatai, amikor most a szlovenszkói magyarság nagyrésze visszakerült az anyaországához: az antihumanum politikai koncepciója zsebelte be a hálát. Ki magyar tud azonban ennek a ténynek feltétlenül és gátlás nélkül örülni?! Szlovenszkó egy része visszakerült, de ez nem a *vox humana* törvénye, ez az antihumanum hatalmi szerveztségének politikai sakkhuzása. Danao ajándék. Timeo Danaos et dona ferentes... A szlovenszkói magyar szellemiség, mely a *vox humana* jegyében született, erősödött és hatott, a danaók ajándékaképp' ágyazódott bele az anyaország politikai életébe, hamis előjeggyel, zsákbanmacska tartalommal. Mi nem ezt akartuk...

Volt egy álmunk, volt egy hitünk: mi leszünk az új magyar élet csirái és sürgetői: a felelősséget, Európát és változást jelentő humanum, kultura és a következetes népképviselő perifériás rohamcsapatai. „A perifériák ma rohamcsapatok, új honfoglalók, új embertalajt hódítók. Kell, hogy az idő érkezéttel egészségesen, ifju erővel és célbiztos aktivitással készen álljanak, hogy megteremtsék, életre segítsék... Emberországot — magyar földön.” És idők érkezéttel, mintha csak a magam volt lelkesedésére jött volna meg a visszhang. A visszatérés előestjén Szvatkó Pál írta az *Új Szellemben*: „Rohamszázadot formáltunk... A magyarság virága kívánunk lenni. Mi itteniek vagyunk az elmúlt husz év magyar front-harcosai s uttörői egy megmásult életnek“. Istenem, de szép: sorsfordító rohamcsapat, kisebbség, mint történelmet csináló rohamszázad! Volt egy hitünk, volt álmunk... Álom? Valóság! Hangos, rikoltó, gabalygó magyar valóság. Vezércikketek témája, kormányválságok apropója, parlamenti vi-

ták vihara és ünnepi szónokok tromfja. Neve „felvidéki szellem“, mely jött, látott és győzött. „Felvidéki szellem“, mint magyar forradalom, mint a megújulás legbiztosabb záloga. Ime a valóság: a szlovenszkói magyar szellem, politikai potenciájának megfelelően, le nem tagadható politikai erő lett. Politikai fenomén, új magyar értékjelző: „felvidéki szellem“, melynek lényege és eredője azonban egyetlen egy név: Jaross.

A „felvidéki szellem“: jarossizmus. Ez a jarossizmus azonban nem egyenlő azzal a szlovenszkói szellemmel, melynek ismertető előjegye a vox humana. A jarossizmusban kirobbant „felvidéki szellem“ nem a huszéves szlovenszkói szellem következetes eredője, csak kisajátítója, meghamisítója. És mégis realitás. Erő, hatósugár, szuggeszció. Csak mi tudjuk, hogy ez bizományi erő, kölcsönszuggeszció, közvetítés, utánzás, idegen bűvölet kihatása. A mag, a nap messzebb van. A jarossizmus a regresszió hatalmi konjunkturájának magyar vetülete. Rohamsapat, mely idegen előjeggyel az antihumanum politikai koncepciója érdekében rohamozza a még dönteni nem tudó magyar patópálságot. „Felvidéki szellem“, melynek napja a Spree partján kél. Mi nem ezt akartuk! A „felvidéki szellem“ is pislog egyet: túlélés, szokatlan és idegen e napfény és maga a vezér, kinek izzó magyarságát már külsőleg is aláhuzza a Bocskay-nyakkendő: tragikus tévedés, idegen napfény áldozata, teljes vakság a német veszedelemmel szemben. De másképp nem lehet. Ez törvény, megszállottság, ámokfutás. Aki egyszer a regresszió szövetségese lett, az foglya lesz, hűbérese, ugrasztottja és végrehajtója. Nincs menekvés. Nincs kivétel!

Meg kell állnom: ijesztő e perspektiva. Tullóttam volna a célon? Ez, ennyi lenne a felvidéki szellem magyar életutja? Barátaim, Pestre került írotársaim, szóljatok, válaszoljatok! Hangotok alig hallok, csak a nagy politikai hullámverés ideért zugását. Ez vagytok, ti vagytok? Szolidárisan és egyetemlegesen? Tudatlanok vagyunk és tájékozatlanok. Aki husz éven át „stószí remete“ voltam, most tényleg egy istenhátamögötti élet remetéje vagyok: egyedül. Egyedül magunkkal, a husz évvel, ami voltunk. Egyedül: ör, számadó és számonkérő. Ülök a rádió előtt, forgatom a gombot, idézek benneteket: „Felvidéki írók estje.“ Jaross Andor beszél: „Felvidéki szellem“. Végre! De a legilletékesebb nem tudja megmondani, hogy mi fán termett. A csehekről beszél, akik itt az irodalomnak még az irmagját is ki akarták irtani. De ez nem sikerült, mert a komáromi vár daca, a munkácsi vár romantikája stb. Megdöbbenek: ez az ember, ez a politikai vezér nem látott minket, mert a szlovenszkói irodalomból ép' ez hiányzott: a klisé. Rólunk itt egy hamis beidegzettség beszélt szokványfrázist, mely nem tudja, hogy mi minden voltunk, csak ez nem. Vass László jól tudja ezt és lám eltagadja. A diákmozgalmak krónikásaként husz év történetéből annyira kilugozott mindent, hogy a *Sarló*, tehát a lényeg, két egyszerű tömondattá és „tragikus tévedéssé“ szürkült. Ennyire futja a „felvidéki szellemből“? Ez nem a mi harcunk, ez nem a mi arcunk! Kié hát?

Ami az írók estjén nem hangzott el, azt Jaross elmondta azon az újságírói lakomán, melyet az *Új Magyarság*, tehát *Milotay* István lapja rendezett a „felvidéki szellem“ tiszteletére: „Két erőkomponens találkozását ünnepeljük itt. A nemzeti gondolat szellemi munkásainak találkozását, akik Prágából indultak el és érkeztek ide, a magyarság szívébe, az

egyik oldalon, a másik oldalon pedig azokat a szellemi munkásokat látom, akik itt Budapesten voltak ennek a gondolatnak az élgárdája“. Milotay és a szlovenszkói szellemiség, mint erőkomponensek: ki tudott erről? És Jaross most mégis a legteljesebb rokonságot sugalmazza az egész országnak és mifelénk: „Mi amikor visszatértünk ide, éreztük, hogy hoztunk is magunkkal valamit. De éreztük azt is, hogy ezt csak akkor tudjuk a nemzet életében értékesíteni, ha gárdánkat olyan tábor fogadja ölébe, mely rokon a miénkkel.“ Élcsoapatok, ha találkoznak, magyarok ha találkoznak... Nem! Itt Henlein szlovenszkói fegyvertársa találkozott a szellem magyarországi fegyverhordozójával. De ahogy Henlein nem jelentheti a németiséget és Milotay a magyarságot, úgy a jarossizmus sem jelentheti a felvidéki szellem kizárólagosságát. Ha pedig mégis jelenteni akarja, akkor ez csak egy módon lehetséges: a kisajátítás útján.

A jarossizmus által inaugurált „felvidéki szellem“ igazában csak Milotaynak hozhatott „valamit“, ahogy ezt a „valamit“ vállveregetőn csak a Völkischer Beobachter nyugtázhatta. Ha ezt látom és tudom és megfigyelem a magyar politikai élet menetét a „felvidéki szellem“ betörése óta, akkor biztos kézzel vázolhatom fel ennek a szellemnek legsajátosabb erő- és hatóvonalát, mely nem más, mint Budapest és Berlin viszonyának Berlin javára szóló rendezése. Az eredmény: a latolgató politika helyén százszázalékos tengelypolitika! A hűbéri viszony lidércét elhessegette a „rend“ államaihoz alkalmazkodó új magyar élet megkiáltása. És ez új magyar élet belpolitikailag is egyjelentésű: regresszió. A szocializmus a katonaszellem telepítési akciójának jegyében csinál forradalmat, a humanizmust a nürnbergi szellem váltotta fel és a jobboldali kereszténységet ennek megfelelően már nem Róma határozza meg, de a rasszizmus türelmetlensége. A zsidótörvénytől, a *Korunk Szava* kimulásáig: pontosan kimutatható az új csira, a magyar megújulás csodaszere, mely a „felvidéki szellem“ betörése nélkül nem mutatható volna fel ilyen gyors eredményt. A felvidéki szellem, mely szlovenszkói szellem néven még a vox humana erő és eredővonala volt, a jarossizmus révén az ezeréves magyar gond — a német veszedelem — kollektív megkiáltása helyett így lett az antihumanum hatalmi dinamikájának a szálláscsinálója. És nem most először.

Mert nem Budapest volt az első állomás. Budapest: a kiteljesedés. A próbagalopp először és eredményesen itt Szlovenszkón zajlott le a német regresszió javára. Csak most látjuk és tudjuk az összefüggéseket: a nagyobb, az országos győzelem reflektora teljes világosságba állítja azt a bomlasztó erőt, mely itt két-három éve regressziós munkára és falazásra terrorizálta és csábította a vox humana elkötelezettjeit. Ime az erő, mely meggyőződéseket pörkölt, tollakba kapott és dezertőröket szült. Ime az erő, mely új magyar életet ígér és hamis optimizmust hoz, új rendet, de idegen szolgaságot. „Felvidéki szellem“, de kisajátított, meghamisított erkölcsi fogalmat, az antihumanum dinamikájának igazolására és propagálására.

A szlovenszkói szellemet, mely a vox humana magyar rohamcsapatának tudta magát, a jarossizmus bomlasztó csirái abban a pillanatban kezdték ki, amikor az pozitív értelmet kapott, történelmi feladatot, anti-regressziós missziót: a német veszedelem magyar megkiáltását. Ez a megkiáltás husz év hamisítatlan és igazolt eredőjét jelenthette. Micsoda nyár

volt ez az utolsó, és micsoda ősz! Milyen élesek voltak a szemeink és milyen rekedt a hangunk. A világveszély magyar figyelmeztetése üvöltött bennünk — visszhangtalanul. Oh emlék lidérce, szépsége, bánata: amikor száz év kódén át eléink állt Kölcsey, a morállal egy jelentésű haladás tisztasága, egy őszre, egy szentre bukkantunk. A magyar megrendültség árva ünnepén vihareserű alázatban, egy kivédhetetlenül feltörő nagy magyar és keresztény sikolyban — Szánd meg Isten a magyart! — találkoztunk itt mindnyájan hívők és hitetlenek, mi magyarok és nem magyarok. A pesszimizmus víziója volt ez, az ima ultima ratioja. Joggal! Ma magyar megújulásra készülődnek és a Völkischer Beobachter vállveregetőn idézi a „felvidéki szellem“ élharcosát.

Barátaim, ünneplő és építő felvidéki szellem: gyümölcsöt akartok aratni egy fáról, melynek más volt a virágja? Narcizmusba bódult süketek és vakok vagytok? Barátaim, akik ma a cseh rabság fikcióját élitek és élvezitek, akik igent tudtok bölintani erre a szokványfrázisra, vessétek figyelő szemetek egy pillanatra ránk, akik már párhuzamot vonhatunk a „cseh rabság“ és a regressziós kisebbségi lét különbsége között. Mert ne felejtsetek el, ennek a Magyarországon csodává felfutott „felvidéki szellemnek“ mi nemcsak ára és böjtje vagyunk, de tanulsága és ítélete is. Mi már tudjuk, mi a jarossizmus öröksége. Mi vagyunk a politikai megnyilvánulásra képtelenné preperált és ájultságra ítélt magyarság. Harmadosztályú állampolgárok, akik negyedik osztályúak csak azért nem lehetünk, mert ez a kategória a zsidók privilégiuma. Harmadosztályúvá pecsételődöttünk, pedig Jaross elsőosztályú szövetségese volt úgy Henleinnek, mint Hlinkának. Ime az eredmény. Csodálkoztok? Nincs ennél természetesebb. Regressziós nacionalizmus mást nem tehet. Autarkia ez a szó leglogikusabb értelmében. Rövid három hónap nagy tanulságot vetít a magyarság felé: aki a német regresszió védszárnyai alá helyezi magát, az tapodhat ugyan lefelé, de felfelé — szolgál. Aki tehát ilyen uton akarja elérni a „feltámadást“ és „függetlenségét“, az hazáját, népét, az első lát-szateredmények után, egy még nagyobb, szervezettebb függésbe segíti. Regressziós nagyhatalomnak kis nép nem lehet szövetségese és partnere, csak objektuma, hatalmi eszköze és hűbérese. Itt csodálkozásnak nincs helye: aki a regressziót hívja, az olyan szellemeket idéz magára, melyek előbb-utóbb felfalják. A mai szlovenszkói tanulság, holnap már a Dunamedence valósága lehet, aki ezt nem látja, aki ezt a tengelyrendet a Dunamedencében elősegíti, az népének akaratlan ellensége és emberségi elkötelezettségének dezertőrje. A szellemember ennél is több: tudatos cinkos. Ahol az antihumánus hatalmi dinamikája jelenti a „rendet“, a „forradalmat“, „megújodást“ és egyetlen realitást, ott a szellemember csak a non possumus gesztusával reagálhat.

A magyar színen ma a „felvidéki szellem“ ágál. Ágál és hangoskodik olyan időben, amikor a magyar jobbak elhallgatnak. Ez nem lehet véletlen. A hallgatás ma tudatos intellektuális állásfoglalás. „Szabadság a hó alatt“: ítélnék a Remenyik Zsigmondok, Horváth Béla ugyanakkor az utolsó szó jogán tesz pontot. A „félíg-meddig elhallgattatott magyar írók nevében“ Féja Géza beszél: „A magyar politikával szemben pedig nagyon világos és egyszerű az állásfoglalásunk. A magyar Babel zavaros korában részt nem veszünk“. Pont. Ne felejtjük el — erre a tényre idők érkezével vissza kell majd lapozni, — hogy a „magyar

megujhódás“ előestjén legjobbaink mint hallgattak! Hallgatnak, hallgatunk, csak a „felvidéki szellemnek“ van szüretje, keletje és sajtója. És egy szép nap el fogtok hallgatni ti is barátaim. Ez a törvény. Hitelrontók lesztek: hiteljavítók. A mesterséges „felvidéki szellem“ helyén szót fog kérni az eredeti szlovenszkói szellem. Bennetek a humánium magja, a népképviselőt „fertőzése“ és egy szép nap kitör belőletek a csömör: a hallgatás. És ez lesz a gyógyulás, a feltámadás.

Hiszek a csömörben! Ép' e nagy magyar megujhódással, e reformlázal kapcsolatban. Hiszek a csömörben, mert tudom a tegnapi volt példát és hasonlatot: Németh László esetét a reformkorszak első „megkiáltásával“ kapcsolatban. Hiszek a csömör biológiai törvényében, minden egészséges szellem logikus etikai funkciójában az óriásra duzzasztott percemberkéek sorsgabalyító apokaliptikus korában. Hiszek a nagy magyar csömörben, mert hiszek a szlovenszkói szellem missziójában, mely ideig-óráig vak vágányra futhat, de el nem mulhat. Hiszem a csoda nagy realitását, a szlovenszkói szellemmel egyjelentésű „felvidéki szellem“ feltámasztó és megtartó erejét, munkánk igaz gyümölcsét, a vox humana töretlen szuggeszcióját: Kelj föl és járj!

B R A S S Ó I V Á L T O Z Á S

Irta: SZEMLÉR FERENC

Amit mi szülővárosomban megszoktunk, az az állami berendezkedéstől független, teljes és minden porcikájában magyar világ volt, ahol ur és szolga, városi és falusi egyaránt egy nép fiának érezte magát. Társadalmi különbségek, vagy ellentétek lehettek, de nemzeti vagy faji eltérésekről soha nem esett szó. Brassóban mindezt másképp találtuk. Udvarhelytől Segesvár is különbözött, de ez semmiben sem hasonlított hozzá. Segesváron hódítók voltunk, az uralkodó réteg minden előnyével és elzárt-ságával. Brassóban meghökkenve kellett észlelnünk, hogy a foglalók hatalmi fölényét senkisémmel hajlandó elismerni. És mégis a város méltányos részt engedett önmagából a történet folyamán falai közé vagy falai alá került három népnek. Nem mintha mind e három nép önként és belátással — valamilyen „contrat social“ alakjában — mondott volna le hatalmuk egyrészéről a másik kettő javára. Az erők azonban valahogy egyensúlyba helyezkedtek és kiegyenlítették vagy néhol megsemmisítették egymást.

Az új élményt a város külső képe még nem közvetítette. Segesvár latinos, Udvarhely paraszti arculatával ellentétben Brassó maga volt a germán rendszer és hüvösség. Az egész település szinte érintetlenül őrizte a késő-középkori városköztársaság minden emlékét. Fiatal ismerősök úgy számoltak be a városkapuk lebontásáról vagy a várakok feltöréséről, mint a közel tegnapi eseményeiről. A mostani új házak és új külvárosok még a városfejlesztők képzeletében sem léteztek. Brassót akkoriban még mindig az őstelepülők vonalába épített házsorok jellemezték. A Cenk magasratörtető dombja, a későnkéző és koránnyugvó nap, a hirtelen leboruló és makacsul szemerkélő őszi ég elválaszthatatlanul egy-